

Радмила Миловановић
Факултет педагошких наука Универзитета у
Крагујевцу, Јагодина
Гордана Будимир – Нинковић
Факултет педагошких наука Универзитета у
Крагујевцу, Јагодина
Александар Јанковић
Учитељски факултет Сомбор

УДК 371.385:159.922.8
DOI 10.7251/RAD1715147M

Стручни рад

ЕФЕКТИ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ И УСАМЉЕНОСТ У АДОЛЕСЦЕНЦИЈИ

Апстракт: Дефинисан као процес стицања знања, вештина, мотива и ставова који омогућавају појединцу да буде прихваћен у друштву коме припада, процес социјализације је дуготрајан процес који може имати и нежељене ефекте као што је усамљеност. Циљ овог истраживања је да се испита учесталост и корелати усамљености у популацији адолесцената и повезаност усамљености са ефектима социјализације. За потребе истраживања коришћен је модификован упитник о Начинима испољавања кризе у адолесценцији Кондић и сар., кратка форма UCLA скале (University of California Los Angeles Loneliness Scale) и Батерија тестова социјализације Момировића и сар. Истраживање је спроведено на узорку од 300 студента прве године Педагошког факултета у Јагодини, Медицинског факултета у Београду, Уметничког факултета у Крагујевцу и Високе медицинске школе у Ћуприји, просечне старости 19.1 година. Резултати истраживања су показали да се 32% адолесцената у испитиваном узорку изјашњава као усамљено, да је усамљеност статистички значајно повезана са другим психичким теškoћама (депресивност, поремећаји слике о себи, поремећаји исхране, поремећаји спавања) као и са наглашеним ефектима социјализације, односно, претераном социјализованошћу (у чему се може тражити и решење овог озбиљног проблема).

Кључне речи: адолесценти, усамљеност, психичке теškoће, ефекти социјализације

Социјализација представља тоталитет организованих и неорганизованих социјалних утицаја, континуитет процеса и целине интерактивности између личности и социјалне средине која има за последицу формирање личности која одговара потребама одређеног типа друштва и која је способна да у том друштву оствари своје потребе (Epstein & Ward, 2011). Социјализација се дефинише и као процес стицања знања, вештина, мотива и ставова који омогућавају појединцу да буде прихваћен у друштву коме припада

(Vaidyanathan, 2011). Успех процеса социјализације зависи од личних и социјалних ресурса као и могућности да се помире процеси индивидуације и неопходност друштвене интеграције и тако обезбеди развој идентитета (Bester, 2007). Социјализована личност претпоставља хуманистичку свест и понашање које ће бити резултат усклађености друштвеног и личног интереса, другим речима уколико су ефекти социјализације оптимални, личност ће бити способна не само да обавља сплет друштвених улога већ и да задовољи своје потребе, остварује своја права и достигне нормалан квалитет живота (Levine, & Hoffner, 2006).

Процес социјализације је предмет интересовања многих наука као што су психологија, педагогија, социологија, антропологија. У средишту њиховог интересовања су основни принципи социјалног учења путем кога се остварује социјализација и улога родитеља у процесу социјализације, карактеристике односа између родитеља и детета, васпитни ставови родитеља и њихови васпитни поступци али се посебна пажња поклања и специфичностима културе у којој се дете подиже, улози школе, вршњака, средствима масовних комуникација и другим факторима социјализације. Истовремено, интересовање се више не ограничава само на процес социјализације детета него се проучава и процес социјализације адолесцената и одраслих. У проучавању процеса социјализације могу се разликовати три велике групе проблема: начини, извори и ефекти социјализације. Како је тема овог рада везана за ефекте социјализације, подсетићемо да се питања ефеката социјализације односе на формирање знања, вештина, ставова, вредности као и система понашања која омогућавају личности да се уклопи у друштво у коме живи. Другим речима, социјализована особа зна шта друштво од ње очекује и уме да одговори захтевима друштва, она уме да успостави контакт са другим људима и развије социјалну мрежу, да сарађује, пружа подршку, успоставља пријатељске и друге везе, ради и развија односе са другим људима. Међутим, резултат социјализације не мора бити увек понашање које друштво прихвата и позитивно вреднује, понашање које доприноси одржавању друштвене заједнице – просоцијално понашање. Резултат социјализације може бити и понашање које друштво осуђује, прогони и санкционише као и понашање које не штети толико друштву колико саму особу чини несрећном и изолованом. Многим истраживањима је утврђена повезаност између ефеката социјализације и менталног здравља. Негативни ефекти социјализације могу бити карактеристика личности са различитим менталним поремећајима као што су психопатске, асоцијалне, агресивне личности али и узрок повлачења од околине, пасивности, избегавања социјалних интеракција и усамљености (Morita, 2009).

Усамљеност се у савременој науци дефинише као емоционални доживљај празнине и несреће, болне, анксиозне жудње која настаје као одго-

вор личности на непостојање адекватног позитивног односа са другим људима, стварима или местима (Xinyue, Sedikides, Wildschut & Gao, 2008:1003), као психолошко стање које проистиче из разлика између жеља особе и њених стварних социјалних односа (Hymel, 2004: 53), као извор емоционалног бола који настаје када особа осећа да је отуђена, несхваћена или одбачена од стране других људи (Nilsson, Lindström, 2006:101), као емоционални одговор на недостатак социјалних односа и партнера за активности које пружају доживљај социјалне интеграције и могућност за емотивну блискост (Mahon, Yarcheski, Yarcheski, Cannella, & Hanks, 2006:310).

Људи могу доживети искуство усамљености из различитих разлога. Тродимензионални модел антецедената усамљености према К. Victor састоји се од недостатка интерперсоналних веза, стресних догађаја и карактерних и развојних варијабли у процесу социјализације. Недостатак интерперсоналних веза може бити последица деловања фактора социјалне изолације, неадекватне социјалне подршке или проблематичних и дисхармоничних веза без интимности, комуникације и разумевања. Стресни догађаји укључују губитке значајних особа, промене пребивалишта и личне кризе. Карактерне и развојне варијабле у процесу социјализације подразумевају постојање развојних недостатака као што је недостатак љубави и топлине у примарној породици, трауме из детињства и факторе личних ограничења као што су, депресивност, страх од интимности, негативна самоперцепција, недостатак социјалних компетенција и друго (Victor, Keming 2012).

Аутори разликују многе врсте усамљености с обзиром на њено порекло, пре свега, усамљеност која настаје онда када човек избегава друге људе и усамљеност која настаје када човека избегавају други људи. Усамљеност првог типа (активна усамљеност) настаје као резултат социјалног учења, као последица незадовољавајућих односа са другима у личном искуству, док усамљеност другог типа (пасивна усамљеност) настаје као последица „неучења“, као последица недостатка социјалних компетенција. У првом случају усамљеност је избор особе, одбрамбена реакција која ублажава „осећање узнемирености потекло од незадовољавајућих односа са другима“, док је у другом случају усамљеност нешто што особа доживљава као нужност коју не може и не уме да промени (Karnick, 2011:35). Најпопуларнија типологија усамљености развијена је од стране Роберта С. Вајса (Weiss, 1973). Он је разликовао емоционалну од социјалне усамљености. Емоционална усамљеност је усамљеност која настаје као последица немогућности особе да се емоционално повеже (attachment) са другим људским бићем што је последица раног емоционалног лишавања (Bowlby, 1988). Друга важна типологија усамљености заснива се на временској перспективи и у том смислу се усамљеност посматра као пролазно или трајно стање. Транзиторна (пролазна) усамљеност је привремена и изазвана је неким догађајем или средин-

ским променама (болесна особа док је болесна не може да се дружи са пријатељима). Особа која се осећа усамљено на породичном окупљању и код које је осећање усамљености увек ту без обзира што може бити окружена људима пати од трајне (хроничне) усамљености (Cacioppo & Patrick, 2008.)

Усамљеност је универзално људско искуство и највероватније је да је свака особа осетила усамљеност у неком тренутку током свог живота барем у пролазном облику. Штавише, изгледа да је усамљеност крос-културни феномени идентификован у читавом низу земаља: Аустралија, САД, Велика Британија, Земље ЕУ, Скандинавске земље, Израел, Кина (Rotenberg & Himel, 1999).

Многи теоретичари и истраживачи наглашавају да је доживљај усамљености широко распрострањено и свепрожимајуће људско искуство и да оно, нажалост, није резервисано само за одрасло доба. Мали број адолесцената успева да избегне бол усамљености. Многи аутори сугеришу да је усамљеност чак посебно интензивна током адолесценције и да се често карактерише осећањима отуђености, и очаја (Weiss, 1973; Brage, Meredith & Woodward 1993; Mahon, 2006.). Значај усамљености у настанку афективних поремећаја у адолесценцији је велики. Она је повезана са алкохолизмом, наркоманијом, суицидалним понашањем, делинквенцијом. Представља интегрални део свих облика психопатологије у адолесценцији. Борба и трагање за начинима ослобађања од овог трагичног стања представља централни мотивишући фактор многих облика понашања у адолесценцији али и у одраслом добу (Mahon, Yarcheski & Yarcheski, 2004). Бројне студије су показале да је усамљеност повезана са нивоом самопоштовања у популацији адолесцената и да се усамљени адолесценти осећају безвредно, некомпетентно и недостојно љубави. Као фактори који су повезани са усамљеношћу у адолесценцији утврђени су породични, партнерски и вршњачки односи (Cendri, Seppala, James 2008: 732).

Постоји ограничен број студија које се баве усамљеношћу у популацији старијих адолесцената – студената у нашој земљи. Овај рад представља напор да се да допринос разумевању овог комплексног феномена и његове повезаности са ефектима социјализације.

Циљ истраживања

Циљ истраживања је да се испита 1) учесталост и ниво искуства усамљености у популацији адолесцената, 2) повезаност усамљености са варијаблама психичких тешкоћа (депресивност, поремећаји исхране, поремећаји спавања, поремећаји представе о себи и зависничко понашање и 3) као и повезаност искуства усамљености са ефектима социјализације.

Генерална хипотеза од које се пошло у овом истраживању јесте да усамљеност у популацији старијих адолесцената постоји и да је повезана са одређеним типом психичких тешкоћа и одређеним ефектима социјализације личности адолесцента.

Метод

Узорак Истраживањем је обухваћено укупно 300 адолесцената из студентске популације. Испитивање је вршено током 2011/12. Структура узорка у односу на образовну установу, узраст (средња вредност – *m*) и пол приказана је у Табели 1.

Табела 1.

Структура узорка у односу на образовну установу, узраст и пол

Образовна установа	М	Ж	Узраст (<i>m</i>)
Педагошки ф. Јагодина	43	57	19.2
Медицински ф. Београд	25	25	19.5
Уметнички ф. Крагујевац	25	25	19.4
Висока мед. ш. Ћуприја	50	50	19.1
Укупно	143	157	19.1

Инструменти За прикупљање података о доживљају усамљености и других психичких тешкоћа примењен је упитник о *Начинима испољавања кризе у адолесценцији Кондић и сар. (1997)*. Упитник поред основних демографских података садржи још 6 варијабли (V1-V6):

- V1 – Усамљеност, која се утврђује на основу изјаве адолесцента „усамљен сам“ као и на основу података о недостатку партнерских и пријатељских веза у трајању дужем од 6 месеци, као и података о карактеристикама социјалне мреже (броја особа са којима је адолесцент близак и са којим може разговарати и о најинтимнијим стварима).

- V2 – Депресивност, која се утврђује на основу изјаве адолесцента „депресиван сам“ као и на основу података о честом туговању без разлога, осећању безвољности, осећању бесмисла живота, смањене концентрације при учењу, повлачењу од људи и суицидалним идејама;

- V3 – Поремећаји исхране који се утврђују на основу података о повећању апетита, преједању, губитку апетита, повраћању, проблемима са телесном тежином,

- *V4* – Поремећаји спавања, који се утврђују на основу података о несаници, ноћним кошмарима и честом ноћном буђењу,

- *V5* – Поремећаји представе о себи који се утврђују на основу изјаве да адолесцент има потребу да промени неки део тела, да не прихвата своје тело у целини, да осећа одбојност према свом телу и да себе процењује мање вредним,

- *V6* – Зависничко понашање која се утврђује на основу изјава адолесцената да је зависан од интернета, од цигарета, да често пије алкохол, да често користи лекове за смирење и да користи друге наркотице.

Да би се адолесцент сврстао у одређену категорију наведених варијабли потребно је да се изјасни на барем две од понуђених ставки.

Да би се утврдио степен искуства усамљености коришћена је кратка форма *UCLA скале* (*University of California Los Angeles Loneliness Scale*) која садржи 7 тврдњи на које се одговара на скали Ликертовог (од 1 до 5). Укупан резултат се формира сабирањем оцена на свакој од тврдњи. Већи резултат указује на већу усамљеност. Резултати се крећу у распону од 7 до 35. Скала је настала као резултат многобројних покушаја операционализације и мерења усамљености. Показала се стабилном у различитим узорцима (по узрасту, полу, образовању и економском статусу). Коефицијент поузданости скале типа Cronbach alpha су се кретали у вредностима од 0.84. до 0.86, што је с обзиром на мали број тврдњи сасвим задовољавајуће.

Трећи инструмент који је примењен је *Батерија тестова социјализације Момировића и сар.*, батерија тестова којима се на објективан, поуздан и ваљан начин може проценити ефикасност процеса социјализације, дефинисана као способност адаптације на променљиво социјално поље и способност активног деловања у социјалном пољу (*Момировић и сар., 2004*). Батерија се састоји од 4. теста и то:

Делта 1. тест чији резултати могу указати на ефикасност комуникације али и на поремећаје у пријему и идентификацији информација из социјалног поља, на ниску активацију у односу на социјалне стимулусе, на затвореност комуникационих канала и потешкоће у комуникацији са околином.

Делта 3. тест је намењен за процену дисоцијације личности регресивног порекла. Резултати на овом тесту могу указати на онтогенетски превазиђене облике понашања хистероидног типа (на хистеричну регресију), као и на превазиђене облике понашања примитивног агресивног типа.

СП 5 тест је намењен да мери хистеричну агресивност која је посебан модалитет секундарне, примарном анксиозношћу условљене агресивно-

сти која у највећој мери омета успостављање нормалних интерперсоналних комуникација и зато је један од главних чинилаца поремећаја у процесу социјализације.

Сигма 1.тест омогућава процену склоности ка асоцијалним и психопатским облицима понашања или антисоцијалног поремећаја личности (који представља интеграцију неконтролисане агресивности и аморалности). Резултати на овом тесту могу указати на одбијање личности да прихвати социјалне норме понашања, одсуство просоцијалне оријентације у понашању (одсуство осећаја за добробит и потребе других људи), безобзирност и агресивно задовољење сопствених непосредних потреба и одсуство контроле импулса. Сва четири теста имају добре метријске карактеристике које су аутори проверавали у више истраживања¹.

Поступак истраживања Истраживање је спроведено током 2011/12. у више наврата и било је групно вођено. Решавање упитника и тестова је трајало око 45 минута.

Обрада података Најпре је извршено груписање адолесцената према изјашњавању на упитнику *Психичке тешкоће у адолесценцији Кондић и сар.* на групу усамљених адолесцената (група А) и групу адолесцената који се нису декларисали као усамљени (група Б). Добијени подаци су статистички обрађени и анализирани. Група А и група Б су поређене у односу на ниво усамљености (постигнућа на *UCLA скали*), број особа из социјалне мреже, у односу на варијабле других психичких тешкоћа у њиховом искуству и у односу на ефекте социјализације (постигнућа на *Батерији тестова социјализације Момировића и сар.*). Примењен је софтверски пакет за статистичку обраду података – SPSS 17.0. Од дескриптивних модела коришћени су рачунски (мере централне тенденције, мере варијабилитета) и графички (груписање и табелирање података и графичко приказивање линијским дијаграмом). Од аналитичких модела коришћени су Pearson-ов тест за израчунавање корелација између група података и Fridman-ов тест значајности разлика.

¹ Аутори тестова су К. Момировић, И. Игњатовић, Д. Радовановић, З. Цамоња, Б. Волф, М. Мејовшек, С. Хорга

Резултати и дискусија

Резултати истраживања су приказани у односу на постављене циљеве истраживања.

1. Циљ: Испитати учесталост и ниво искуства усамљености у популацији студената

У укупном узорку регистровано је укупно 98 (32.66%) адолесцената који су се на *Упитнику о начинима испољавања кризе у адолесценцији Кондић и сар.* изјаснили као усамљени. Учесталост искуства усамљености у укупном узорку адолесцената класификованих према полној припадности изражена је у процентима и приказана у Табели 2.

Табела 2.

Учесталост искуства усамљености према полној припадности (број и %)

	<i>Мушки</i>		<i>Женски</i>		<i>Укупно</i>	
	<i>f</i>	<i>(%)</i>	<i>f</i>	<i>(%)</i>	<i>f</i>	<i>(%)</i>
<i>Педагошки ф. Јагодина</i>	12	(4)	23	(7.66)	35	35
<i>Медицински ф. Београд</i>	4	(1.33)	12	(4)	16	31
<i>Уметнички ф. Крагујевац</i>	2	(0.66)	13	(4.33)	15	30
<i>Висока школа Гуприја</i>	11	(3.66)	21	(7)	32	32
<i>Укупно</i>	29	(9.66)	69	(23)	98	32.66

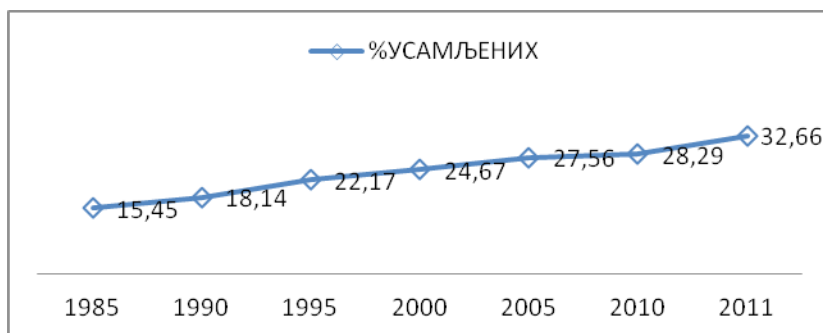
Разлика према полној припадности показала се као статистички значајна у корист девојака ($F=1.146$; $p<0.001$). Бројне студије испитују повезаност пола са искуством усамљености у популацији адолесцената. Постоје контрадикторни резултати о изражености усамљености с обзиром на пол. Док неки истраживачи извештавају да су жене усамљеније од мушкараца (Weiss, 1973) други не проналазе полне разлике у учесталости усамљености (Neto & Barros, 2003:357). У истраживањима у којима се од учесника тражи да се експлицитно изјасне да ли су или нису усамљени, женски пол постиже веће резултате (као што је случај у овом истраживању) док се у истраживањима у којима се индиректно закључује о усамљености не појављује значајна разлика између полова – из чега истраживачи закључују да до разлике доводи мања спремност мушких учесника да признају своју усамљеност. Осим тога, жене су склоне да се изјасне као усамљене када им недостаје интимност и емоционална повезаност – интимна усамљеност – док се мушкарци могу осетити усамљени кад им недостаје група пријатеља којима

се могу обратити за подршку и дружење – социјална усамљеност – (Zhou, Sedikides, Wildschut, Gao, 2008:1029).

Граф 1. показује пораст учесталости искуства усамљености у популацији адолесцената за последњих 25 година. За поређење су употребљени подаци добијени употребом истог упитника на узорку од по 100 адолесцената испитиваних 1985, 1990, 1995, 2000, 2005 и 2010. године који су тада били ученици завршних разреда средњих школа и просечне старости 18. 6 година (нема значајне разлике у узрасту адолесцената).

Граф 1.

Процент усамљених адолесцената од 1985. до 2011/12 године

Многа истраживања у свету су потврдила да је адолесценција животном раздобље у коме постоји велики ризик од усамљености али и да се висина тог ризика разликује с обзиром на поједина раздобља адолесценције (Asendorpf & van Aken, 2003). Примера ради, истраживање које су спровеле Грос, Јувонен и Шели Гејбл (Gross, Juvonen, Gable 2002:82) на узорку адолесцената узраста од 11 до 18 година показало је већу учесталост усамљености код старијих адолесцената. Слична тенденција је очигледна и у нашем истраживању. Према неким ауторима кривуља односа животног доба и усамљености има облик латиничког слова „U“, што значи да се највиши нивои усамљености налазе код адолесцената и код најстаријих у добу изнад 75 година (Andersson, 1998). Тумачење очигледних разлика у проценту усамљених адолесцената током низа година превазилази оквире овог рада. Један од разлога већег процента усамљених у испитиваном узорку који је предмет овог рада могао би се тражити у структури узорка с обзиром да су сви испитивани адолесценти студенти прве године факултета, у великој већини тек напустили своје матичне породице и дотадашњу животну средину.

Како би се испитале карактеристике социјалне мреже адолесцената који су се изјаснили као усамљени, као значајног индикатора усамљености, прикупљени су и подаци о броју особа са којима је адолесцент нарочито

близак и са којима може разговарати о најинтимнијим стварима рачунајући и породицу, пријатеље, емоционалне партнере и колеге. Број блиских особа (и проценат) приказан је у Табели 3.

Табела 3.

Број блиских особа у групи А (усамљени) и групи Б (нису усамљени)

Б р о ј Особа	Група А (УСАМЉЕНИ)		Група Б (НИСУ УСАМЉЕНИ)	
	N	%	N	%
0	28	28.57	0	0
1	39	39.79	0	0
2	14	14.28	28	13.86
3	2	2.02	65	32.17
4	3	3.06	29	14.35
5	6	6.12	45	22.27
6	1	1.02	24	11.88
7	2	2.02	2	0.09
8	1	1.02	5	2.47
9	0	0	1	0.04
10	2	2.02	3	0.13
Сума	98	100	202	100

Просечан број особа на које могу рачунати адолесценти из групе А (усамљени) је 1.66 особа док је просечан број особа на које могу рачунати адолесценти из групе Б (нису усамљени) 4.12 што чини статистички значајну разлику ($F=3.434$; $p<0.05$). Тај податак је у складу са схватањем да саму суштину усамљености чини недостатак блиских особа као и са резултатима истраживања по којима је број блиских особа код највећег броја људи између 3 и 6 особа (Сасиорро, Patrick, 2008: 118). Карактеристике социјалне мреже, величина и квалитет, представљају чест предмет интересовања у истраживањима корелата усамљености. Налази упућују на закључак да усамљеност има више везе са квалитетом социјалних контаката него са бројем особа и учесталости социјалних контаката. Истраживачи сматрају да доживљај подршке од стране блиских особа даје адолесцентима осећање припадања и заједништва што доприноси мањем осећању усамљености (Sarason & Sarason 1985, Lee, Stone, 2012). У нашем истраживању је добијен податак да 76 од 98 адолесцента који су се изјаснили као усамљени нема емотивног партнера (младића или девојку) у периоду дужем од 8 месеци.

У Табели 4. дат је упоредни приказ нивоа усамљености групе А (усамљени) и групе Б (нису усамљени) добијен применом *UCLA скале усамљености*

Табела 4.

Аритметичке средине, стандардне девијације, централне вредности и распон резултата на UCLA скали усамљености за групу А и групу Б

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>Sd</i>	<i>C</i>	Распон
УСАМЉЕНИ (А)	98	28.22	8.63	26	7-35
НИСУ УСАМ.(Б)	202	13.60	3.82	12	7- 25
Укупно	300	20.91	5.59	19	7-30

Будући да се распон могућих резултата на *UCLA* скали усамљености креће од 7 до 35, видимо да су резултати које су добили адолесценти сврстани у групу А (усамљени) заиста високи ($M=28.22$) у односу групу Б (нису усамљени) чији су резултати очигледно ниски ($M=13.60$). Добијена разлика се показала и високо статистички значајна ($F=3.143$; $p < 0.01$).

2. Циљ: Испитати повезаност усамљености и других психичких тешкоћа

У Табели 5. дат је упоредни приказ процента учесталости психичких тешкоћа у групи А (усамљени) и групи Б (нису се изјаснили као усамљени).

Табела 5.

Упоредни приказ процента учесталости психичких тешкоћа у групи А (усамљени) и групи Б (нису се изјаснили као усамљени) и значајности разлика између група

<i>Варијабле</i>	<i>Група А</i>		<i>Група Б</i>		<i>F</i>	<i>p</i>
	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>		
<i>V2 – Депресивност</i>	95	97%	14	17%	12. 18	< 0.001
<i>V3 – Поремећаји исхране</i>	60	62%	68	34%	6.56	< 0.001
<i>V4 – Поремећаји спавања</i>	80	79%	42	54%	8.34	< 0.001
<i>V5 – Поремећаји п.о себи</i>	92	94%	30	32%	11.67	< 0.001
<i>V6 -Зависничко понашање</i>	20	21%	11	54%	4.78	< 0.001

Анализа значајности разлика између групе А (усамљени) и групе Б (нису усамљени) показала је високо значајне разлике на свим испитиваним варијаблама. Једино на варијабли *Зависничко понашање* група Б је предности у односу на групу А (значајно већи број адолесцената који се изјашњавају да нису усамљени, наводи неки од облика зависничког понашања у свом искуству). Овај податак је у супротности са налазима истраживања у којима је усамљеност значајно повезана са болестима зависности (Nilsson, Lindström 2006).

У Табели 6. приказано је утврђено постојање статистички значајне повезаности усамљености са варијаблама: број блиских особа (негативна повезаност), слика о себи (негативна повезаност), ефекти социјализације (негативна повезаност) депресивност, поремећаји спавања. И друге варијабле показују међусобну повезаност.

Табела 6

Корелације испитиваних варијабли за целокупан узорак

<i>Варијабле</i>	<i>1</i>	<i>2</i>	<i>3</i>	<i>4</i>	<i>5</i>	<i>6</i>	<i>7</i>	<i>7</i>
1. УСАМЉЕНОСТ	-----							
2. БРОЈ БЛИСКИХ ОСОБА	-0.415	-----						
3. СЛИКА О СЕБИ	-0.502	0.234	-----					
4. ДЕПРЕСИВНОСТ	0.403	-0.262	-0.323	-----				
5. ПОРЕМЕЋАЈИ ИСХРАНЕ	0.398	0.038	0.412	0.423	-----			
6. ПОРЕМЕЋАЈИ СПАВАЊА	0.261	-0.120	0.041	0.399	0.088	-----		
7. ЗАВИСНИЧКО ПОНАШАЊЕ	0.036	0.057	0.102	0.207	0.080	0.078	-----	
8. ЕФЕКТИ СОЦИЈАЛИЗАЦИЈЕ	0.418	-0.203	0.167	0.132	-0.192	0.056	0.219	-----

Све значајне корелације означене су затамњеном површином.

Корелације значајне на нивоу 0.001 означене су Болд текстом

Корелације значајне на нивоу 0.005 означене су Италик текстом

Ово истраживање је показало да је усамљеност код адолесцената негативно повезана са бројем блиских особа и са сликом коју адолесцент има о себи. Усамљеност је високо значајно повезана са депресивношћу као и са ефектима социјализације и значајно са поремећајима спавања и поремећајима исхране. Није утврђена статистички значајна повезаност са зависничким понашањем. Ови резултати се поклапају са резултатима других истраживања. Бројне студије су документовале да је усамљеност негативно повезана са сликом о себи и самопоштовањем (Bonetti, Campbell, Gilmore 2010:279). Усамљени адолесценти се осећају безвредно, некомпетентно и недостојно љубави. Велики број студија потврђује позитивну повезаност усамљености и депресије. Усамљени адолесценти ретко пријављују доживљај среће и задовољства животом а врло често осећање празнине, безвољности, досаде и туге (Qualter, Brown, Munn , Rotenberg 2010:495) што се показало и у овом истраживању.

3. Циљ: испитати повезаност искуства усамљености са ефектима социјализације.

На Батерији тестова социјализације постигнуће адолесцената је дато преко коефицијената социјализације (SQ). Према оригиналном упутству за оцењивање нормалан коефицијент социјализације имају кандидати са коефицијентом између 85 и 115. Резултати већи од 115 указују на поремећаје социјализације а резултати испод 85 на пренаглашене ефекте социјализације у смислу крутог поштовања правила, социјалне анксиозности и страха од негативне социјалне евалуације. Социјална анксиозност је повезана са усамљеношћу с обзиром на то да социјално анксиозне особе карактерише повлачење из социјалних ситуација. Код адолесцената који су зависни од одобравања других постоји већи страх од негативне евалуације а самим тим и већа социјална анксиозност (Schlenker, Leary Mark, 2007: 653).

У Табели 7. дат је упоредни приказ постигнућа Групе А (усамљени) и Групе Б (нису усамљени) на Батерији тестова социјализације.

Табела 7.

Средње вредности и стандарне девијације коефицијената социјализације (SQ) групе А (усамљени) и групе Б (нису усамљени)

<i>SQ</i>	<i>D1</i>	<i>D3</i>	<i>S1</i>	<i>SP5</i>	<i>Укупно</i>
<i>Група А</i>					
<i>M</i>	80.68	82.68	82.89	84.54	82.69
<i>Sd</i>	7.89	8.43	8.86	10.52	8.92
<i>N</i>	98	98	98	98	98
<i>Група Б</i>					
<i>M</i>	88.82	95.68	98.68	96.96	95.03
<i>Sd</i>	12.13	14.74	15.18	14.93	14.24
<i>N</i>	202	202	202	202	220

Анализа значајности разлика између групе А (усамљени) и групе Б (нису усамљени) показала је високо значајне разлике на свим примењеним тестовима Батерије Момировића и сар. [D1тест: (F=4.532; p< 0.01); D3тест: (F=5.329; p< 0.01); S1 test: (F=4.654; ; p< 0.01); SP5 test: (F=4.783; ; p< 0.01). Добијени резултати на нашем узорку показују тенденцију поклапања са резултатима других истраживања у којима се показало поклапање усамљености и ефеката социјализације испољених у облику страха од негативне евалуације, зависности од мишљења других, ниског самопоштовања и социјалне анксиозности (Tariq, Masood 2011:224).

Критички осврт

Главни недостатак овог истраживања је хомогеност узорка. Учесници овог истраживања су студенти прве године различитих факултета и испитивани су неколико месеци након доласка у нову средину (92%). Будуће истраживање би требало обухватити адолесценте различитог узраста и занимања.

Закључак

Учесталост усамљености међу адолесцентима је висока (32.66). Постоји значајна разлика у учесталости усамљености у корист женског пола. Анализа повезаности усамљености са другим испитиваним варијаблама показала је статистички значајну негативну повезаност са бројем блиских особа и сликом о себи. Усамљени адолесценти имају социјалне контакте са малим бројем блиских особа (просечно 1.66), немају емотивног партнера, осећају се отуђено, себе виде као мање вредне, имају потребу да промене своје тело. Утврђена је и статистички значајна повезаност усамљености са депресивношћу, поремећајима спавања и исхране и ефектима социјализације. Усамљени адолесценти су често тужни, имају осећање бесмисла живота и самоубилачке идеје, преједају се и гојазни су или имају губитак апетита, извештавају о несаници и ноћним морама. Усамљени адолесценти показују ефекте пренаглашене социјализације, социјалну анксиозност и страх од негативне социјалне евалуације. С обзиром на проценат адолесцената који се изјашњавају као усамљени и с обзиром на вулнерабилност овог развојног доба, добијени резултати се могу сматрати забрињавајућим. Они могу послужити као основ за тумачење и разумевање многих облика понашања адолесцената и позив да се организованој акцијом помогне овим младим људима. Развој социјалних компетенција и рад на развоју вештина успостављања социјалне мреже, размене и сарадње са другима могли би дати свој допринос процесу социјализације адолесцената у правцу превазилажења усамљености и успостављања конструктивних интеракција са социјалном средином.

Литература

- Asendorpf, B. J., Van Aken A.G. (2003). Validity of Big Five Personality Judgments in Childhood: A 9 Year Longitudinal Study. *European Journal of Personality* 17: 1–17
- Andersson, L., (1998). Loneliness reacearch and interventions: A review of the literature *Aging & Mental Health*. 2 (4): 28-36
- Brage, D., Meredith W., Woodward J.,(1993). Correlates of Loneliness among Midwestern Adolescents. *Adolescence*, 28 (2): 58-62
- Bester, G. (2007). Personality development of the adolescent: peer group versus parents. *South African Journal of Education*, 27(2), 177-190.
- Cendri, H. A.,Seppala E. M.; Gross, J. J., (2008). Loving-kindness meditation increases social connectedness. *Emotion*, 8(5): 720-724
- Cacioppo, J., Patrick, W., (2008). *Loneliness: Human Nature and the Need for Social Connection*, New York : W.W. Norton & Co.,
- Gross, F.E., Juvonen J., Gable L. Sh., (2002). Internet Use and Well-Being in Adolescence *Journal of Social Issues* 58 (1): 75–90,
- Neto, F., Barros, J., (2003). Predictors of loneliness among students and nuns in Angola and Portugal. *The Journal of Psychology*. 137 (4):351-362
- Nicholas A. Ch., Fowler, J. H. (2007). The Spread of obesity in a largesocial Network over 32 Years. *The New England Journal of Medicine* . 357:370-379
- Nilsson, B., Lindström A. U., (2006). Scandinavian Is loneliness a psychological dysfunction? A literary study of the phenomenon of loneliness. *Journal of Caring Sciences* 20 (1): 93–101,
- Enuju J. L., Stone, S., (2012). Co-occurring internalizing and externalizing behavioral problems: the mediating effect of negative self-concept. *Journal of youth and adolescence* 41 (6): 717-731
- Elisheva, F. G., Jaana J., (2002). Gable Internet use and well/being in adolescence , *Journal of Social Issues*, 58 (1): 75—90
- Epstein, M., Ward, M. L., (2011). Exploring parent-adolescent communication about gender: Results from adolescent and emerging adult samples. *Sex Roles*, 65, 108-118
- Hymel, Sh.,(2004). Cross-sectional and longitudinal relations among peer-reported trustworthiness, social relationships, and psychological adjustment in children and early adolescents from the United Kingdom and Canada. *Journal of Experimental Child Psychology*, 88, 46-67.

- Hughes, D., R. J., Smith, E., Johnson, D., Stevenson, H. & Spicer, P. (2006). Parents' ethnic-racial socialization practices: A review of research and directions for future study. *Developmental Psychology*, 42, 5, 747-770.
- Karnick, P. M. (2011). Making the connection: theory, research, and practice *Nursing Science Quarterly* 24 (1):26-42.
- Kendler, K.S., Baker J.H., (2007). Genetic influences on measures of the environment: a systematic review. *Psychological Medicine* 37 (5): 615–
- Luc, G., Mathias L., Koen L., Janne V., Stéphanie M., Eulalie M., (2009). Loneliness and solitude in adolescence: A confirmatory factor analysis of alternative models, *Personality and Individual Differences* 47: 890–894
- Lasgaard, M., Elklit, A., (2009). Prototypic Features of Loneliness in a Stratified Sample of Adolescents. *Interpersona* 3 (Suppl.1), 85-110.
- Luigi B., Marilyn, A. C., Linda G., (2010). The Relationship of Loneliness and Social Anxiety with Children's and Adolescents' Online Communication Cyberpsychology, *Behavior and Social Networking*. 13(3): 279-285.
- Levine, K. J., & Hoffner, C. A. (2006). Adolescents' conceptions of work: What is learned from different sources during anticipatory socialization?. *Journal of Adolescent Research*, 21, 647-669.
- Mahon, N. E., Yarcheski, A., Yarcheski, Th. J., Cannella, B. J., & Hanks, M. M. (2006). A meta-analytic study of predictors for loneliness during adolescence. *Nursing Research*, 55: 308-315.
- Morita, N. (2009). Language, culture, gender, and academic socialization. *Language and education*, 23(5), 443-460.
- Qualter P., Brown L. S., Munn P., Rotenberg J. K. (2010). Childhood loneliness as a predictor of adolescent depressive symptoms: an 8-year longitudinal study. *European child & adolescent psychiatry* 19 (6): 493-501
- Rotenberg, J. K., Hymel, Sh., (1999). *Loneliness in Childhood and Adolescence*, Cambridge University Press
- Schlenker, B. R.; Leary, M. R. (2007). Social Anxiety and Communication about the Self. *Psychological Bulletin* 92(3): 641-669
- Sarason, R. I., Sarason, R. (1985). *Social Support: Theory, Research and Applications*. Martinus Nijhoff Publishers Dordrecht 1 Boston 1 Lancaster
- Tayyibah T., Sobia M., (2011). Social Competence, Parental Promotion of Peer Relations, and Loneliness among Adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 26 (2): 217-232
- Xinyue, Z., Constantine, S., Tim, W., Ding-Guo G., (2008). Counteracting Loneliness: On the Restorative Function of Nostalgia, *Psychological Science*, 19 (10): 1023 - 1029

- Victor Ch. R. Keming J., (2012). The Prevalence of Loneliness Among Adults: A Case Study of the United Kingdom. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*. 146 (1-2): 85-104
- Vaidyanathan, B. (2011). Religious resources or differential returns early religious socialization and declining attendance in emerging adulthood. *Journal for the scientific study of religion*, 50(2), 366-387.
- Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA,US: The Mit Press.

Radmila Milovanović
Gordana Budimir – Ninković
Aleksandar Janković

SOCIALIZATION AND EFFECTS OF LONELINESS IN ADOLESCENCY PERIOD

Summary

Defined as the process of acquiring knowledge, skills, motives and attitudes that enable the individual to be accepted in the society he lives in, the process of socialization is a long-term process with possible side-effects, such as loneliness. The aim of the research in this paper is to investigate the frequency and correlates of loneliness among adolescents and the possible relation between loneliness and socialization effects. For the purpose of the research the author used a modified questionnaire on different ways of crisis demonstration in the period of adolescence (Kondić et al), a short version of the UCLA (University of California Los Angeles Loneliness Scale) scale, and socialization tests developed by Momirović et al. The research has been conducted with a sample of 300 first-year students (the approximate age: 19.1 years) at the Faculty of Pedagogy in Jagodina, Faculty of Medicine in Belgrade, Art Faculty in Kragujevac and Medical High School in Čuprija. The results of the research have shown 32% of the students have reported being lonely, and then, that the loneliness is statistically significantly connected with other mental issues (such as depression, disordered self-image, eating disorder, sleep disorder), as well as with excessive socialization, which can be a possible source of the solution for this grave problem.